

ДОПИТ МАЛОЛІТНЬОГО СВІДКА, ЯКИЙ Є БЛИЗЬКИМ РОДИЧЕМ ПІДОЗРЮВАНОГО

*Романюк В. В.,
старший викладач кафедри
кримінального процесу факультету № 1
Харківського національного університету
внутрішніх справ, кандидат юридичних
наук*

Чинне кримінально-процесуальне законодавство України не вживає термін «свідочий імунітет», проте його широко використовують в юридичній літературі та правозастосовній діяльності. Під ним розуміється безумовне (абсолютне) чи під умовою (відносне) звільнення перелічених у законі груп фізичних осіб від обов'язку давати показання про відомі їм обставини кримінального провадження. КПК України передбачає загальні правила допиту, а саме, перед допитом встановлюється особа, роз'яснюють її права та порядок проведення допиту. Під час допиту свідка він попереджається про кримінальну відповідальність за відмову давати показання і за давання завідомо неправдивих показань. Крім того свідок може відмовитися давати показання щодо себе, близьких родичів та членів своєї сім'ї. Проте тут виникає питання – наскільки даний свідок здатний зрозуміти суть цього права, ступінь родинних відносин, значення і наслідки для підозрюваного його свідчень, а також наскільки йому зрозуміло законодавче положення, що міститься у ч. 2 ст. 84 КПК України, і чи зрозуміло взагалі.

Ставлячи питання про бажання особи дати показання, слідчий, прокурор, суд або суддя розраховують почути саме реалізацію бажання учасника кримінального судочинства, тобто його власне волевиявлення. Чи буде в даному випадку власним волевиявленням висловлене бажання давати показання або відмовитися від них особою, яка не розуміє всієї важливості для підозрюваного прийнятого ним рішення? Слід звернути увагу на те, що свідок, в тому числі і неповнолітній, внаслідок власної необізнаності, небажання мати

справу з правоохоронними органами, неприязних стосунків чи з інших причин може промовчати щодо відомих йому обставин, які є такими, що пом'якшують відповідальність, а то й свідчать про невинуватість особи [2, с. 248].

Певною мірою подібну позицію обстоював Р. Н. Амінов, який підкреслював, що в тому випадку, коли свідок через свій вік не в змозі оцінити родинні відносини, що пов'язують його з підозрюваним, а також значення, яке може бути надане його показаннями, такого неповнолітнього не слід допитувати. Постановка питання про те, чи бажає даний учасник процесу відмовитися від дачі показань, було б пустою формальністю в силу нерозуміння ним всієї важливості питання. Ставити подібні питання законному представникові неповнолітнього також неприпустимо, оскільки це ставить відмову або згоду дорослого в залежність від його власної совісті» [1, с 75]. Роз'яснення змісту ст. 63 Конституції України неповнолітньому (малолітньому) свідку в деяких ситуаціях буде виглядати не досить правильно. Така позиція вбачається правильною, оскільки важливість показань у кримінальному провадженні не можна недооцінювати, а власне волевиявлення учасника процесу має носити індивідуальний характер, а не залежати від волевиявлення іншої особи, у даному випадку законного представника неповнолітнього свідка.

Аж ніяк не всі неповнолітні не розуміють цього. І в той же час в наслідок педагогічної занедбаності, особливостей психічного розвитку, особливостей сприйняття вони можуть і в більш зрілому віці не розуміти значення родинних відносин.

Поза всяким сумнівом до допиту неповнолітніх у віці до 14 років слід підходити дуже виважено. На наш погляд, саме до настання цього віку дитина не тільки не здатна розуміти правові наслідки вчинюваних ним дій, але і психологічно не готова приймати важливі рішення. Діти до 14 років приймають участь у кримінальному провадженні як свідки, потерпілі, цивільні позивачі. Між тим, у ч. 1 пп. 11 і 12 ст. 3 КПК України визначено, що малолітня особа – це дитина до досягнення нею чотирнадцяти років. Кримінальний процесуальний закон не передбачає ніяких відмінностей щодо участі в

кримінальному судочинстві між малолітньою і неповнолітньою особами, крім тих, що визначені у ч. 1 ст. 354 КПК України. Різниця між малолітньою та неповнолітньою особами очевидна. І це визначається не тільки рівнем її фізичного та психічного розвитку, але і можливістю участі в правовідносинах. Як правило, до 14-річного віку діти вже усвідомлюють не тільки значення своїх дій, але й можуть відповідати за свої протиправні дії і нести за них відповідальність. Саме тому за вчинення певних видів кримінальних правопорушень вік кримінальної відповідальності настає з 14 років. Цивільний кодекс України істотно розширює дієздатність неповнолітніх саме з 14 років. Досягнувши цього віку, діти вже, як правило, розуміють і характер взаємовідносин, і сутність близького рідства, і наслідки вчинюваних ними дій. Все викладене дозволяє нам дотримуватися тієї позиції, що для допиту всіх малолітніх свідків необхідно створити додатковий механізм перевірки їх показань. Винятки становлять випадки, коли та чи інше обставина не може бути з'ясована іншим шляхом. Дані про можливість допиту малолітніх (особливості їх психічного сприйняття, ступеня розвитку) можуть бути зібрані шляхом допиту батьків, вихователів, педагогів, а в разі необхідності і шляхом проведення експертизи.

«Література»

1. Аминев Р. Н. Свобода от самоизобличения как принцип уголовного процесса / Р. Н. Аминев // Правовая защита частных и публичных интересов: материалы общерос. межвуз. науч.-практ. конф. - Челябинск. 2003. - с. 72-76.
2. Волкотруб С. Г. Актуальні проблеми імунітету свідків в кримінальному судочинстві // Вісник Хмельницького інституту регіонального управління та права: Науковий часопис. 2003. № 3-4 (7-8). С. 247-252.